HOTĂRÂREA TRIBUNALULUI (Camera a patra)

4 iulie 2007 *

În cauza T-475/04,

Bouygues SA, cu sediul în Paris (Franța),

Bouygues Télécom SA, cu sediul în Boulogne-Billancourt (Franța),

reprezentate de L. Vogel, J. Vogel, B. Amory, A. Verheyden, F. Sureau și D. Théophile, avocats,

reclamante,

împotriva

Comisiei Comunităților Europene, reprezentată de domnii J. L. Buendia Sierra și C. Giolito, în calitate de agenți,

pârâtă,

* Limba de procedură: franceza.

susținută de:

Republica Franceză, reprezentată de domnul G. de Bergues și de doamna S. Ramet, în calitate de agenți,

de

Société française du radiotéléphone — SFR, cu sediul în Paris (Franța), reprezentată de domnul C. Vajda, QC, și A. Vincent, avocat,

și de

Orange France SA, cu sediul în Montrouge (Franța), reprezentată de A. Gosset-Grainville și S. Hautbourg, avocats,

interveniente,

având ca obiect o cerere de anulare a Deciziei Comisiei din 20 iulie 2004 (Ajutor de stat NN 42/2004 — Franța) referitoare la modificarea redevențelor datorate de Orange și SFR pentru licențele UMTS (Universal Mobile Telecommunications System),

TRIBUNALUL DE PRIMĂ INSTANȚĂ
AL COMUNITĂȚILOR EUROPENE (Camera a patra),

compus din domnul H. Legal, președinte, doamna I. Wiszniewska-Białecka și domnul E. Moavero Milanesi, judecători,

grefier: domnul E. Coulon,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 14 martie 2007,

pronunță prezenta

Hotărâre

Cadrul juridic

1 În temeiul articolului 87 alineatul (1) CE:

„Cu excepția derogărilor prevăzute de prezentul tratat, sunt incompatibile cu piața comună ajutoarele acordate de state sau prin intermediul resurselor de stat, sub orice formă, care denaturează sau amenință să denatureze concurența prin favorizarea anumitor întreprinderi sau sectoare de producție, în măsura în care acestea afectează schimburile comerciale dintre statele membre.”

2 Textele de drept derivat aplicabile la data faptelor erau Directiva 97/13/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 10 aprilie 1997 privind un cadru comun pentru autorizațiile generale și licențele individuale în domeniul serviciilor de telecomunicații (JO L 117, p. 15) și Decizia nr. 128/1999/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 14 decembrie 1998 privind introducerea coordonată în Comunitate a unui sistem de comunicații mobile și fără fir de generația a treia (UMTS) (JO 1999, L 17, p. 1).

3 Articolul 3 alineatul (3) din Directiva 97/13 prevedea:

„[…] Statele membre nu pot elibera licențe individuale decât dacă beneficiarul obține accesul la resurse limitate, fizice sau de altă natură, ori este supus unor obligații speciale sau beneficiază de drepturi speciale […]” [traducere neoficială]

4 Articolul 8 alineatul (4) din Directiva 97/13 prevedea:

„Statele membre pot modifica condițiile care însoțesc o licență individuală în cazuri obiectiv justificate și într-un mod proporțional. Atunci când efectuează aceste modificări, statele membre notifică în mod corespunzător intenția lor și acordă părților interesate posibilitatea de a-și exprima punctul de vedere cu privire la modificările propuse.” [traducere neoficială]

5 Articolul 9 alineatul (2) din Directiva 97/13 prevedea:

„În cazul în care un stat membru intenționează să acorde licențe individuale:

— acesta le acordă potrivit unor proceduri deschise, nediscriminatorii și transparente și, în acest scop, supune toți candidații acelorași proceduri, cu excepția cazului în care există un motiv obiectiv pentru a le aplica un tratament diferențiat […]” [traducere neoficială]

6 Articolul 10 alineatele (3) și (4) din Directiva 97/13 prevedea:

„(3) Statele membre acordă licențe individuale pe baza unor criterii de selecție obiective, nediscriminatorii, transparente, proporționale și detaliate. În cursul fiecărei proceduri de selecție, statele membre țin seama în mod corespunzător de necesitatea de a înlesni dezvoltarea concurenței și de a crește la maximum avantajele pentru utilizatori.

Statele membre se asigură că informațiile referitoare la aceste criterii sunt supuse în prealabil măsurilor de publicitate adecvate pentru ca acestea să fie ușor accesibile. Jurnalul oficial al statului membru respectiv va face o trimitere la publicarea acestor informații.

(4) În cazul în care un stat membru constată, din proprie inițiativă sau în urma unei solicitări formulate de o întreprindere, la momentul intrării în vigoare a prezentei directive sau ulterior, că numărul de licențe individuale poate fi mărit, acesta ia măsurile de publicitate necesare și formulează o invitație în vederea depunerii candidaturilor pentru acordarea de licențe suplimentare.” [traducere neoficială]

7 Articolul 11 alineatul (2) din Directiva 97/13 prevedea:

„[…] [Î]n situația unor resurse limitate, statele membre pot autoriza autoritățile naționale de reglementare să impună redevențe pentru a ține seama de necesitatea de a asigura o utilizare optimă a acestei resurse. Aceste redevențe sunt nediscriminatorii și țin în special seama de necesitatea de a promova dezvoltarea unor servicii inovatoare și a concurenței.” [traducere neoficială]

8 Decizia nr. 128/1999, care, potrivit articolului 1, avea drept obiectiv „[…] înlesnirea introducerii rapide și coordonate în Comunitate a unor rețele și servicii UMTS compatibile […]” [traducere neoficială], prevedea următoarele în articolul 3 alineatul (1):

„Statele membre iau toate măsurile necesare pentru a permite introducerea coordonată și progresivă pe teritoriul lor a serviciilor UMTS până la 1 ianuarie 2002, în conformitate cu articolul 1 din Directiva 97/13 […]” [traducere neoficială]

9 În Franța, articolul L. 33-1 din Codul poștei și telecomunicațiilor, în formularea în vigoare la data faptelor, prevedea:

„I — Instituirea și exploatarea rețelelor accesibile publicului sunt autorizate de ministrul cu atribuții în domeniul telecomunicațiilor.

Această autorizație nu poate fi refuzată decât în măsura în care protejarea ordinii publice ori a necesităților de apărare ori a securității publice sau constrângerile

tehnice inerente disponibilității frecvențelor impun aceasta, sau în cazul în care solicitantul nu are capacitatea tehnică sau financiară de a îndeplini pe termen lung obligațiile care rezultă din condițiile de exercitare a activității sale, sau în cazul în care acestuia i s-a aplicat una dintre sancțiunile menționate la articolele L. 36-11, L. 39, L. 39-1, L. 39-2 și L. 39-4.

Autorizația este supusă regulilor incluse în caietul de sarcini referitoare la:

[…]

h) utilizarea frecvențelor alocate și redevențele datorate pentru această utilizare, precum și pentru costurile de gestionare și control al acestora.

[…]

Autorizația se acordă pentru o perioadă de 15 ani.

[…]

V — Numărul autorizațiilor poate fi limitat datorită unor constrângeri tehnice inerente disponibilității frecvențelor.

În acest caz, ministrul cu atribuții în domeniul telecomunicațiilor publică, la propunerea Autorité de régulation des télécommunications (Autorității de reglementare în telecomunicații), modalitățile și condițiile de atribuire a autorizațiilor.

Alocarea frecvențelor trebuie să permită în orice caz asigurarea unor condiții de concurență efectivă.”

Istoricul cauzei

10 În Franța, în conformitate cu Legea nr. 96-659 din 26 iulie 1996 de reglementare a telecomunicațiilor (Loi de réglementation des télécommunications) (JORF din 27 iulie 1996, p. 11384), în vigoare la data faptelor, instituirea și exploatarea rețelelor accesibile publicului se realizau pe baza unei propuneri a Autorité de régulation des télécommunications (denumită în continuare „ART”), nou creată, care verifica cererile de autorizații, acestea fiind ulterior eliberate de ministrul Industriei, Poștei și Telecomunicațiilor.

11 Întrucât guvernul francez a anunțat la 6 iunie 2000 intenția sa de a atribui patru licențe pentru introducerea unor sisteme de comunicații mobile și fără fir (UMTS, Universal Mobile Telecommunications System) de generația a treia, ministrul Industriei, Poștei și Telecomunicațiilor, în conformitate cu reglementarea în vigoare la acea dată, a publicat în JORF din 18 august 2000 Decizia ART nr. 00-835 din 28 iulie 2000, prin care se propuneau modalitățile și condițiile de atribuire a autorizațiilor pentru introducerea în Franța metropolitană a sistemelor mobile de generația a treia, inițiindu-se astfel procedura de depunere a candidaturilor. Din anexele la această publicație reiese, pe de o parte, că atribuirea autorizațiilor, care are drept rezultat acordarea în favoarea unui număr limitat de operatori a unui avantaj prin ocuparea spectrului de frecvențe aflat în domeniul public, trebuia să determine plata unei redevențe într-un cuantum total cumulat de 32,5 miliarde franci francezi (4,954593 miliarde euro), de achitat în cursul perioadei de valabilitate a licenței, stabilită la 15 ani. Pe de altă parte, data limită pentru depunerea candidaturilor fusese fixată la 31 ianuarie 2001, iar candidații puteau să își retragă candidatura până la 31 mai 2001.

12 La 31 ianuarie 2001, ART a informat, într-un comunicat de presă, că fuseseră depuse numai două dosare, și anume cel al Société française du radiotéléphone — SFR (denumită în continuare „SFR”) și cel al societății France Télécom mobiles (devenită câteva luni mai târziu societatea Orange France, denumită în continuare „Orange”), și că, pentru a asigura o concurență veritabilă, considera necesară o invitație suplimentară de depunere a candidaturilor.

13 Ca urmare a acestei informații, președintele-director general al societății France Télécom și cel al societății Vivendi Universal (SFR fiind o filială a acesteia) au atras atenția ministrului Economiei și Finanțelor și secretarului de stat cu atribuții în domeniul industriei asupra necesității de a respecta principiile egalității în fața obligațiilor publice (principe d'égalité devant les charges publiques) și concurenței efective între operatori atunci când vor stabili condițiile de atribuire a viitoarelor licențe.

14 Prin două scrisori din data de 22 februarie 2001, redactate în termeni identici, ministrul Economiei și Finanțelor și secretarul de stat cu atribuții în domeniul industriei au răspuns directorilor întreprinderilor respective că guvernul împărtășea acest dublu obiectiv (respectarea principiilor egalității în fața obligațiilor publice și concurenței efective între operatori) și că „modalitățile invitației suplimentare de depunere a candidaturilor care [vor fi] propuse de ART și de guvern [vor garanta] un tratament echitabil operatorilor cărora li se [va atribui] în final o licență”.

15 Fără a aștepta lansarea invitației suplimentare de depunere a candidaturilor, în luna iulie 2001 au fost eliberate primele două licențe. Prin două ordine, din 18 iulie 2001 (publicate în JORF din 21 august 2001), secretarul de stat cu atribuții în domeniul industriei (care la data respectivă avea totodată și atribuții în domeniul telecomunicațiilor) a autorizat societățile Orange și SFR să instituie și să exploateze o rețea radioelectrică de generația a treia accesibilă publicului în conformitate cu standardul UMTS și să furnizeze publicului serviciul de telefonie, autorizația fiind acordată pentru o perioadă de 15 ani. Caietele de sarcini anexate la aceste ordine prevedeau, printre altele, că redevențele pentru punerea la dispoziție și gestionarea

frecvențelor UMTS urmau să fie achitate, în conformitate cu dispozițiile articolului 36 din legea bugetului (loi des finances) pentru anul 2001, pentru o valoare de 4,954593 miliarde euro (32 502 000 000 franci francezi) (legea bugetului, publicată în JORF din 31 decembrie 2000). Din articolul 36 al acestei legi rezultă că prima scadență era prevăzută pentru 31 septembrie 2001, iar ultima pentru 30 iunie 2016.

16 Invitația suplimentară de depunere a candidaturilor, al cărei obiectiv era de a asigura acordarea celor două autorizații neatribuite, a fost lansată prin publicarea de către ministrul cu atribuții în domeniul telecomunicațiilor a Deciziei ART nr. 01-1202 din 14 decembrie 2001, prin care se propuneau modalitățile și condițiile de atribuire a autorizațiilor pentru introducerea în Franța metropolitană a sistemelor mobile de generația a treia. În această decizie, ART arăta că, printre altele, „condițiile [celei de a doua] proceduri se înscri[au] în continuitatea condițiilor primei invitații de depunere a candidaturilor și urmăre[au] să asigure mai ales respectarea principiului egalității între operatori". ART recomanda totodată adaptarea sarcinii financiare care le revenea titularilor licențelor și prelungirea perioadei de valabilitate a acestora.

17 Condițiile financiare aplicabile autorizațiilor au fost astfel revizuite prin articolul 33 din legea bugetului pe anul 2002 (publicată în JORF din 28 decembrie 2001), care a modificat articolul 36 din legea bugetului pe anul 2001, menționat la punctul 15 de mai sus, pentru a prevedea că redevența ce trebuie plătită pentru avantajul obținut prin ocuparea spectrului de frecvențe aflat în domeniul public va fi împărțită într-o primă componentă, cu un cuantum de 619 209 795,27 euro, achitată la data de 30 septembrie a anului în care a fost eliberată autorizația sau la momentul eliberării, dacă aceasta intervine ulterior datei de 30 septembrie, și o a doua componentă, achitată anual înainte de 30 iunie a anului în curs, pentru utilizarea frecvențelor din acel an și calculată ca procentaj din cifra de afaceri realizată prin utilizarea frecvențelor respective.

18 Ministrul cu atribuții în domeniul telecomunicațiilor a publicat în JORF din 29 decembrie 2001 un aviz referitor la plata redevențelor pentru utilizarea frecvențelor alocate titularilor licențelor, care relua noile condiții financiare rezultate din legea bugetului.

19 La data limită stabilită pentru depunerea candidaturilor, 16 mai 2002, fusese depusă o singură candidatură, cea a societății Bouygues Télécom (denumită în continuare „Bouygues Télécom"), filială a grupului Bouygues. ART a inițiat procedura de verificare, la finalizarea căreia a treia licență urma să fie eliberată pentru Bouygues Télécom (a se vedea punctul 21 de mai jos). În lipsa candidaților, a patra licență nu a putut fi acordată.

20 În paralel, la 4 octombrie 2002, Bouygues și Bouygues Télécom au sesizat Comisia cu o plângere prin care denunțau o serie de măsuri de ajutor ce ar fi fost luate de autoritățile franceze în favoarea societății France Télécom, printre care se număra modificarea redevențelor ce trebuiau achitate de Orange și SFR, măsură anunțată de guvern în cursul discuțiilor asupra legii bugetului pe anul 2002.

21 Prin Ordinul din 3 decembrie 2002 (publicat în JORF din 12 decembrie 2002, p. 20490), ministrul delegat pentru industrie a autorizat Bouygues Télécom să instituie și să exploateze o rețea radioelectrică de generația a treia accesibilă publicului potrivit standardului UMTS și să furnizeze publicului serviciul de telefonie. Autorizația, acordată pentru o perioadă de 20 de ani, reia condițiile financiare referitoare la redevențele pentru punerea la dispoziție și gestionarea frecvențelor menționate la punctele 17 și 18 de mai sus.

22 În plus, prin alte două ordine din 3 decembrie 2002 (publicate de asemenea în JORF din 12 decembrie 2002), referitoare la Orange și, respectiv, SRF, ministrul delegat pentru industrie a modificat ordinele din 18 iulie 2001 menționate la punctul 15 de mai sus și caietele de sarcini anexate la acestea, în special pentru a prelungi perioada de valabilitate a autorizației la 20 de ani și pentru a înlocui dispozițiile referitoare la redevențele pentru punerea la dispoziție și gestionarea frecvențelor cu dispoziții identice celor aplicate societății Bouygues Télécom, și anume condițiile financiare modificate descrise la punctul 17 de mai sus, care, prin urmare, puteau fi considerate mult mai avantajoase decât condițiile inițiale, prevăzute de ordinele din 18 iulie 2001 (a se vedea punctul 15 de mai sus).

23 La 31 ianuarie 2003, Comisia a notificat Republicii Franceze decizia de a iniția procedura prevăzută la articolul 88 alineatul (2) CE cu privire la două măsuri de ajutor referitoare la regimul taxei profesionale aplicabil societății France Télécom și, respectiv, la măsurile financiare instituite de stat în sprijinul acestei întreprinderi (JO C 57, p. 5). Aceste măsuri se numărau printre cele vizate de plângerea reclamantelor, menționată la punctul 20 de mai sus. Aceste măsuri au făcut de asemenea obiectul unui plângeri din partea unei asociații de colectivități teritoriale franceze, la 13 martie 2001.

24 Printr-o scrisoare din 12 noiembrie 2003, reclamantele au solicitat Comisiei, în conformitate cu articolul 232 CE, să inițieze procedura prevăzută la articolul 88 alineatul (2) CE cu privire la obiecția referitoare la modificarea redevențelor datorate pentru atribuirea licențelor UMTS, care figura de asemenea în plângerea acestora. La 11 decembrie 2003, Comisia a adresat reclamantelor o scrisoare de confirmare a primirii plângerii și a faptului că răspunsul la aceasta va fi comunicat ulterior.

25 Prin cererea introductivă înregistrată la grefa Tribunalului la 21 februarie 2004, reclamantele au introdus o acțiune în temeiul articolului 232 CE (cauza T-81/04).

26 La 20 iulie 2004, Comisia a adoptat Decizia „Ajutor de stat NN 42/2004 — Franța”, (denumită în continuare „decizia atacată”), notificată Republicii Franceze, referitoare la modificarea redevențelor datorate de Orange și SFR pentru licențele UMTS, care figura printre măsurile denunțate în plângerea depusă de reclamante la 4 octombrie 2002. În această decizie, care face obiectul prezentei acțiuni, Comisia arată că a decis să nu formuleze obiecții împotriva măsurii care constituia obiectul plângerii, referitoare la modificarea redevențelor respective, pe motiv că această măsură nu ar include elemente de ajutor în sensul articolului 87 alineatul (1) CE.

27 În mod preliminar, Comisia consideră că, ținând cont de caracterul limitat al reglementării comunitare, guvernul francez putea defini condițiile de atribuire a licențelor

UMTS, cu condiția de a urma o procedură deschisă, nediscriminatorie și transparentă și de a determina redevența la un nivel corespunzător pentru a îndeplini obiectivele definite în conformitate cu această reglementare, modificarea redevenței respective fiind conformă obiectivului declarat de a acorda un număr cât mai mare de licențe (considerentele 20-24 ale deciziei atacate).

28 Analizând măsura criticată, Comisia consideră, în primul rând, că alinierea condițiilor licențelor celor trei operatori în cauză (care reprezintă o revizuire în sensul reducerii redevențelor în beneficiul societăților Orange și SRF) rezulta în mod implicit din condițiile convenite inițial, deoarece, având în vedere că Orange și SFR se puteau retrage, impunerea unor condiții mai stricte pentru acestea era teoretică (considerentul 27 al deciziei atacate).

29 În al doilea rând, Comisia consideră că autoritățile franceze nu au făcut decât să respecte o obligație de drept comunitar, prevăzută de Directiva 97/13, și anume aplicarea unor condiții nediscriminatorii (considerentul 28 al deciziei atacate).

30 În al treilea rând, Comisia consideră că dreptul comunitar nu impune ca redevențele datorate pentru licențele UMTS să fie stabilite la un nivel corespunzător unei pretinse valori de piață, că statele membre acționează în exercitarea atribuțiilor lor de reglementare și că acordarea licențelor nu poate fi asimilată unei tranzacții de piață. Analizând dacă modificarea redevenței prezintă caracterul unui avantaj selectiv, Comisia consideră că autoritățile franceze au aplicat aceleași condiții operatorilor care au obținut aceeași licență, cu același caiet de sarcini, după finalizarea celor două proceduri succesive și că nu a existat discriminare ca urmare a simplului fapt că anumiți operatori și-au obținut licența cu un an mai devreme (considerentele 29-33 ale deciziei atacate). Aceasta constată, în plus, că noul sistem de tarifare

care înlocuieşte redevenţa fixă cu valoare ridicată cu o redevenţă fixă cu o valoare mai scăzută combinată cu o taxă anuală proporţională cu cifra de afaceri permite să se ţină cont de situaţia diferită în timp a operatorilor (considerentul 34 al deciziei atacate).

31 Comisia concluzionează că autorităţile franceze nu au acordat vreun avantaj societăţilor Orange şi SFR, ci au respectat cerinţele dreptului comunitar referitoare la un tratament obiectiv şi nediscriminatoriu al operatorilor (considerentul 35 al deciziei atacate).

32 Prin Ordonanţa din 14 februarie 2005, Bouygues şi Bouygues Télécom/Comisia (T-81/04, nepublicată în Recueil), Tribunalul a dispus că nu este necesar să se pronunţe asupra concluziilor prin care se urmărea să se constate abţinerea Comisiei de a hotărî cu privire la obiecţia care figura în plângerea reclamantelor referitoare la modificarea redevenţelor datorate pentru atribuirea licenţelor UMTS şi a respins ca inadmisibile concluziile în subsidiar prin care se urmărea anularea deciziei incluse în scrisoarea Comisiei din 11 decembrie 2003, menţionată la punctul 24 de mai sus.

Procedura şi concluziile părţilor

33 Prin cererea introductivă înregistrată la grefa Tribunalului la 24 noiembrie 2004, reclamantele au introdus prezenta acţiune în temeiul articolului 230 CE.

34 Prin trei ordonanţe din 9 iunie 2005, preşedintele Camerei a patra a admis cererile de intervenţie în susţinerea concluziilor Comisiei formulate de Republica Franceză şi de societăţile Orange şi SFR.

35 Ca răspuns la solicitarea Tribunalului din 12 februarie 2007, părțile au prezentat, la 20 februarie 2007, o copie a plângerii reclamantelor depusă în fața Comisiei la 4 octombrie 2002.

36 Pledoariile părților și răspunsurile acestora la întrebările orale adresate de Tribunal au fost ascultate în ședința din 14 martie 2007.

37 Bouygues și Bouygues Télécom solicită Tribunalului:

— anularea deciziei atacate;

— obligarea în solidar a pârâtei și a intervenientelor la plata cheltuielilor de judecată.

38 Comisia solicită Tribunalului:

— respingerea acțiunii ca nefondată;

— obligarea reclamantelor la plata cheltuielilor de judecată.

39 Republica Franceză solicită Tribunalului:

— respingerea acțiunii;

— obligarea reclamantelor la plata cheltuielilor de judecată.

40 Orange solicită Tribunalului:

— respingerea acțiunii ca nefondată;

— obligarea reclamantelor la plata în întregime a cheltuielilor de judecată aferente prezentei proceduri.

41 SFR solicită Tribunalului:

— respingerea acțiunii ca nefondată;

— obligarea reclamantelor la plata în întregime a cheltuielilor de judecată aferente prezentei proceduri.

În drept

42 Reclamantele invocă trei motive de natură diferită. În primul rând, acestea arată că decizia atacată este viciată de lipsa motivării. În al doilea rând, acestea susțin că articolul 87 alineatul (1) CE ar fi fost încălcat de către Comisie, deoarece modificarea redevențelor datorate de Orange și SFR constituie un ajutor de stat în sensul

acestei dispoziții. În al treilea rând, în subsidiar, acestea pretind că decizia atacată denotă nerespectarea articolului 88 alineatul (2) CE, în măsura în care, întrucât cauza prezenta dificultăți serioase, Comisia ar fi trebuit să inițieze procedura oficială.

43 Mai întâi trebuie analizat motivul de formă referitor la lipsa motivării și ulterior trebuie analizate, împreună, motivele de fond întemeiate pe încălcarea articolului 87 alineatul (1) CE și a articolului 88 alineatul (2) CE.

Cu privire la primul motiv, întemeiat pe lipsa motivării deciziei atacate

Argumentele părților

44 Reclamantele susțin că decizia atacată nu este suficient motivată, în primul rând deoarece aceasta nu le permite să înțeleagă logica raționamentului Comisiei cu privire la legătura între posibilitatea pe care ar fi avut-o Orange și SFR de a-și retrage candidaturile și dificultatea pentru autoritățile franceze de a le impune condiții mai stricte. În al doilea rând, întârzierea înregistrată de cei doi operatori concurenți nu ar putea constitui un motiv valabil pentru a ajunge la concluzia absenței unui avantaj de natură să aducă atingere concurenței. În al treilea rând, decizia atacată nu ar răspunde obiecțiilor formulate de reclamante în plângerea acestora, ci s-ar limita să arate că acestea se bazează pe o premisă greșită, și anume că redevența ar trebui să corespundă valorii de piață a licenței. În al patrulea rând, lipsa motivării deciziei ar mai rezulta și din lipsa de diligență cu care Comisia ar fi analizat plângerea reclamantelor.

45 Comisia arată că decizia atacată este suficient motivată și că obiecțiile reclamantelor provin din dezacordul acestora, pe fond, cu motivele acestei decizii. În primul rând, legătura dintre posibilitatea, pentru Orange și SFR, de a-și retrage candidaturile și modificarea redevențelor ar fi evidentă, ținând cont de situația reală în sectorul respectiv. În al doilea rând, în ceea ce privește pretinsa lipsă a motivării referitoare la absența unei atingeri aduse concurenței, Comisia arată că decizia atacată nu se bazează pe acest motiv. În al treilea rând, aceasta susține că a răspuns în mod suficient de explicit obiecțiilor cuprinse în plângerea reclamantelor. În al patrulea rând, Comisia, subliniind că plângerea reclamantelor viza unsprezece măsuri, arată că acuzațiile de inerție sau de lipsă de diligență sunt nefondate și că, în plus, aceste obiecții privesc cel de al treilea motiv.

Aprecierea Tribunalului

46 În primul rând, reclamantele impută deciziei atacate, în esență, faptul că nu include o motivare clară cu privire la legătura stabilită de Comisie între posibilitatea de care ar fi dispus Orange și SFR de a-și retrage candidaturile dacă nu ar fi obținut din partea autorităților naționale, prin scrisorile din 22 februarie 2001 menționate la punctul 14 de mai sus, asigurarea că tuturor operatorilor li se va aplica un tratament egal și pretinsa imposibilitate pentru autoritățile franceze de a impune societăților Orange și SFR condiții financiare mai stricte.

47 În decizia atacată, Comisia subliniază că ART recomandase, la 31 ianuarie 2001, lansarea unei invitații de depunere a unor candidaturi suplimentare, care ar fi trebuit să țină cont de cerința echității condițiilor, în special financiare (considerentul 9 al deciziei atacate). Comisia arată (considerentele 10-12 ale deciziei atacate) că Orange și SFR își puteau retrage candidatura până la 31 mai 2001 și că guvernul francez se găsea în fața alternativei următoare: dacă nu îi asigura pe cei doi operatori că li se va aplica un tratament echitabil în cazul în care noua invitație de depunere a

candidaturilor ar menționa un preț revizuit redus, ar fi existat riscul ca aceștia să își retragă candidaturile, în timp ce, dacă le dădea asigurarea unui tratament echitabil, cei doi operatori și-ar fi menținut candidaturile. Comisia mai adaugă că, pentru a finaliza cât mai repede procedura, în conformitate cu angajamentele lor europene, autoritățile franceze au optat pentru a doua soluție.

48 Din aceste considerații rezultă că, subliniind riscul pentru autoritățile franceze de a constata că singurii doi operatori candidați pentru atribuirea unei licențe UMTS își retrag candidaturile dacă acestea ar fi menținut condiții financiare mai stricte decât cele care urmau a fi consimțite pentru alți potențiali candidați, Comisia a expus în mod clar și detaliat contextul alternativei în fața căreia, în opinia acesteia, se găseau autoritățile franceze. Prin urmare, trebuie respinsă prima obiecție formulată de reclamante.

49 În al doilea rând, reclamantele arată că întârzierea înregistrată de cei doi operatori concurenți nu constituie un motiv valabil pentru a ajunge la concluzia absenței unui avantaj de natură să aducă atingere concurenței.

50 Se impune să se constate că o astfel de obiecție nu privește motivarea deciziei atacate, ci temeinicia motivelor acesteia. Analiza acesteia trebuie făcută, prin urmare, în cadrul analizei legalității pe fond a deciziei atacate.

51 În al treilea rând, reclamantele impută Comisiei faptul că nu a răspuns la obiecțiile formulate în plângerea acestora, privind, pe de o parte, renunțarea la creanță, pe care ar fi consimțit-o autoritățile naționale și care reprezintă un ajutor de stat, și, pe de altă parte, avantajul temporal de care ar fi beneficiat Orange și SFR.

52 În decizia atacată, Comisia nu se pronunță cu privire la prima obiecție referitoare la renunțarea la creanță și înlătură cea de a doua obiecție referitoare la avantajul temporal, pe motiv că, pe de o parte, argumentarea reclamantelor s-ar baza pe o premisă greșită, potrivit căreia redevența ar trebui să corespundă valorii de piață a licenței, care ar fi mai mare ca urmare a respectivului avantaj temporal (considerentul 29 al deciziei atacate), și, pe de altă parte, că nu ar fi fost demonstrată existența unui astfel de avantaj temporal (considerentul 34 al deciziei atacate).

53 Trebuie amintit faptul că, în ceea ce privește o decizie care stabilește inexistența unui ajutor de stat denunțat de un reclamant, deși Comisia are obligația de a-i prezenta persoanei interesate într-un mod satisfăcător motivele pentru care elementele de fapt și de drept invocate în plângere nu au fost suficiente pentru a demonstra existența unui ajutor de stat, aceasta nu este obligată să adopte o poziție cu privire la elemente care sunt vădit nerelevante, nesemnificative sau în mod clar secundare (Hotărârea Curții din 2 aprilie 1998 Comisia/Sytraval, C-367/95 P, Rec., p. I-1719, punctul 64).

54 În plus, potrivit unei jurisprudențe constante, nu se impune ca motivarea unui act să specifice toate elementele de fapt și de drept pertinente, aceasta trebuind apreciată în raport cu contextul său, precum și cu ansamblul normelor juridice care reglementează materia respectivă (a se vedea Hotărârea Comisia/Sytraval, citată anterior, punctul 63, și jurisprudența citată). Pe de altă parte, o decizie prin care se respinge o plângere în materie de ajutor de stat, pe motiv că măsura criticată reprezintă punerea în aplicare a unei directive și nu o încercare de a acorda un ajutor, este suficient motivată (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 5 aprilie 2006, Deutsche Bahn/Comisia, T-351/02, Rec., p. II-1047, punctul 120).

55 În primul rând, trebuie subliniat faptul că obiecția întemeiată pe renunțarea la o creanță de către stat, care ar urmări să demonstreze existența unui transfer de resurse de stat, în sensul articolului 87 alineatul (1) CE, cu privire la care Comisia nu s-a pronunțat în decizia atacată, este inoperantă, din moment ce decizia menționată concluzionează în sensul inexistenței unui ajutor de stat, pe motiv că măsura criticată nu a furnizat niciun avantaj societăților Orange și SFR. Întrucât Comisia a ajuns

la concluzia absenței unor elemente de ajutor de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE, ca urmare a lipsei unuia dintre elementele cumulative care caracterizează noțiunea de ajutor de stat în sensul acestei dispoziții, aceasta nu era obligată să motiveze respingerea plângerii reclamantelor cu privire la alte elemente care caracterizează această noțiune. Obiecția era subsidiară oricum în sensul jurisprudenței citate anterior, în măsura în care, în opinia Comisiei, fuseseră invocate motive mai importante pentru justificarea măsurii, și anume respectarea cerințelor impuse de directivă, în special respectarea principiului nediscriminării. În aceste împrejurări, nu poate fi imputat instituției faptul că nu a răspuns acestei obiecții, care este atât inoperantă, cât și secundară.

56 În al doilea rând, în decizia atacată, Comisia a respins argumentul referitor la avantajul temporal pentru două motive. Pe de o parte, instituția a considerat că acesta se baza pe o premisă greșită a reclamantelor, și anume că redevența ar trebui să corespundă valorii de piață a licenței și că o licență obținută mai devreme ar avea o valoare mai mare. Pe de altă parte, Comisia a considerat că examinarea faptelor determina relativizarea și chiar eliminarea acestui pretins avantaj temporal, din moment ce Orange și SFR înregistraseră o întârziere în instalarea rețelei lor UMTS, iar Bouygues Télécom, care ar fi putut profita de o astfel de întârziere, nu fusese afectată, prin urmare, de pretinsul avantaj temporal. Comisia adăuga că noul sistem de redevențe permitea să se țină cont de situația diferită *ratione temporis* a operatorilor.

57 Astfel, nu se poate susține că decizia atacată nu este motivată în ceea ce privește avantajul temporal, a cărui existență, dimpotrivă, decizia o neagă, pentru două motive, primul de natură conceptuală, al doilea cu caracter circumstanțial. Temeinicia aprecierilor Comisiei referitoare la existența unui avantaj temporal nu privește analiza motivării actului, după cum a fost amintit la punctul 50 de mai sus, și, prin urmare, va fi analizată în cadrul examinării legalității pe fond a deciziei atacate, în temeiul motivelor reținute pentru a nega acestei măsuri caracterul de ajutor de stat.

58 În al patrulea rând, reclamantele susțin că lipsa motivării deciziei atacate ar trebui corelată cu lipsa de diligență cu care a acționat Comisia în analizarea plângerii acestora.

59 Având în vedere că decizia atacată este suficient motivată, această obiecție nu poate fi decât respinsă ca inoperantă. În măsura în care lipsa de diligență imputată poate fi corelată cu obiecția întemeiată pe nerespectarea articolului 88 alineatul (2) CE, aceasta va fi examinată în cadrul respectiv.

60 Din toate cele de mai sus rezultă că primul motiv, referitor la motivarea deciziei atacate, trebuie respins.

Cu privire la al doilea și la al treilea motiv, întemeiate pe încălcarea articolului 87 alineatul (1) și, respectiv, a articolului 88 alineatul (2) CE

Argumentele părților

61 Reclamantele susțin că modificarea redevențelor datorate de Orange și SFR pentru licențele UMTS reprezintă un ajutor de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE.

62 În primul rând, ar fi existat un transfer al resurselor de stat, întrucât autoritățile franceze au renunțat să încaseze o creanță exigibilă.

63 În al doilea rând, modificarea ar conferi societăților în cauză un avantaj selectiv.

64 Mai întâi, această modificare nu ar putea fi justificată în baza principiului nediscriminării, după cum arată decizia atacată, din moment ce Directiva 97/13 nu impune stabilirea unor condiții identice de atribuire a licențelor și au fost organizate două proceduri concurențiale distincte.

65 Apoi, această modificare ar fi, din contră, discriminatorie față de Bouygues Télécom, a cărei situație este diferită de cea a societăților Orange și SFR.

66 În final, acest avantaj selectiv ar fi fost acordat fără o contraprestație. Pe de o parte, guvernul francez ar fi renunțat la o creanță exigibilă, deși cei doi operatori ar fi avut mijloacele să plătească cuantumul inițial stabilit al redevențelor, acestea reprezentând pentru operatorii respectivi o sarcină normală și un preț legitim corespunzător valorii de piață a licențelor; retragerea candidaturilor acestora, în caz de menținere a acestui cuantum, ar fi fost pur ipotetică. Pe de altă parte, statul ar fi acordat societăților Orange și SFR beneficiul unui avantaj temporal, arătându-se că, dacă redevența ar fi fost de la început cea rezultată în urma modificării, atunci și alți concurenți și-ar fi depus candidatura. Or, obținerea licențelor cu un an și jumătate înaintea Bouygues Télécom ar fi permis societăților Orange și SFR să aleagă blocurile de frecvență cele mai favorabile, să dobândească cele mai bune locații, să beneficieze de o imagine de operator inovator în detrimentul societății Bouygues Télécom și să câștige cote de piață fără să se confrunte cu o concurență veritabilă. Împrejurarea că toți operatorii ar fi înregistrat întârzieri în lansarea tehnologiei UMTS nu ar afecta aceste constatări. În plus, autoritățile franceze ar fi garantat societăților Orange și SFR, prin scrisorile din 22 februarie 2001, că li se va acorda o licență și că vor beneficia de condițiile mai favorabile stabilite pentru invitația suplimentară de depunere a candidaturilor, fără a impune ca acestea să își prezinte din nou candidatura.

67 În al treilea rând, modificarea redevențelor ar aduce atingere concurenței, iar potrivit jurisprudenței, o atingere eventuală este suficientă. Or, atingerea adusă ar fi reală,

întrucât Orange şi SFR ar fi avut posibilitatea să consacre investiţiilor sume care ar fi trebuit folosite pentru plata redevenţelor. Astfel, cei doi operatori ar fi pătruns pe piaţa UMTS mai devreme şi într-un mod sigur.

68 În replica formulată de reclamante, acestea contestă în special argumentarea expusă de Comisie în memoriul său în apărare, potrivit căreia guvernul francez ar fi acţionat în cadrul punerii în aplicare a prerogativelor de autoritate publică cu privire la consideraţii de interes general, ceea ce ar exclude existenţa unui avantaj selectiv şi, în concluzie, a unui ajutor de stat. Acestea susţin, în primul rând, că atunci când atribuie licenţe, statul desfăşoară o activitate economică, urmărind să obţină profit din utilizarea spectrului de frecvenţe aflat în domeniul public, în al doilea rând, că statul trebuie să respecte regulile concurenţei chiar şi când exercită atribuţiile de autoritate publică şi, în al treilea rând, că modificarea redevenţelor respective nu se justifică prin natura şi structura sistemului, în sensul jurisprudenţei.

69 În argumentarea lor referitoare la încălcarea principiului nediscriminării şi la caracterul economic al activităţii de acordare a licenţelor UMTS, reclamantele arată că Directiva 97/13 stabileşte principiul intangibilităţii criteriilor de selecţie sau a condiţiilor de atribuire definite în cadrul unei anumite proceduri şi că aceasta nu permite modificarea condiţiilor unei invitaţii de depunere a candidaturilor atât timp cât procedura nu s-a finalizat încă, aşa cum s-a întâmplat în cazul scrisorilor autorităţilor franceze din 22 februarie 2001. Reclamantele invocă de asemenea principiile şi regulile aplicabile în domeniul achiziţiilor publice şi al concesiunilor, şi anume principiile transparenţei şi egalităţii de tratament, aplicabile procedurilor de oferte comparative şi principiul intangibilităţii criteriilor de selecţie sau a condiţiilor de atribuire în cadrul acestor proceduri.

70 Reclamantele arată în plus că, întrucât cauza prezenta dificultăţi serioase, astfel cum ar fi admis şi Comisia, aceasta era obligată să iniţieze procedura prevăzută de articolul 88 alineatul (2) CE.

71 În ceea ce privește noțiunile de avantaj selectiv și resurse de stat, Comisia susține, în primul rând, că reclamantele interpretează greșit cadrul juridic aplicabil. Acesta din urmă ar rezulta din considerente de reglementare a pieței care impun un tratament obiectiv, nediscriminatoriu și transparent atunci când se atribuie licențe, ținându-se cont de necesitatea de a crește la maximum avantajele pentru utilizatori, de a asigura o folosire optimă a resurselor limitate și de a înlesni dezvoltarea concurenței. Autoritățile franceze ar fi acționat în exercitarea atribuțiilor de autoritate publică și nu urmăreau să crească la maximum beneficiile, ci să asigure dezvoltarea unei concurențe viabile și echitabile.

72 Modificarea redevențelor impuse societăților Orange și SFR ar fi pe deplin conformă Directivei 97/13 și Deciziei nr. 128/1999, întrucât directiva impune aplicarea unui tratament egal tuturor întreprinderilor care obțin o licență. Astfel, atunci când au modificat redevențele prin alinierea condițiilor tuturor licențelor, autoritățile franceze nu ar fi acordat un avantaj selectiv societăților Orange și SFR, ci ar fi adoptat măsuri conforme naturii și structurii sistemului de reglementare. Or, în absența unui avantaj selectiv, o pierdere a resurselor de stat nu constituie un ajutor de stat.

73 Comisia arată că Directiva 97/13 prevede posibilitatea de a modifica condițiile licențelor și de a crește numărul acestora și că directivele privind achizițiile publice, invocate de reclamante, nu sunt aplicabile în speță.

74 Comisia mai arată totodată că modificarea redevențelor în litigiu nu a dat naștere unui avantaj temporal pentru societățile Orange și SFR. Mai întâi, aceasta consideră că existența avantajului pretins este departe de a fi evidentă, întrucât nimic nu demonstrează că blocurile de frecvență atribuite primilor doi operatori ar fi fost mai bune. Așa-zisa dobândire a celor mai bune locații de către Orange și SFR ar fi permis, din contră, societății Bouygues Télécom să economisească în privința studiilor detaliate efectuate cu privire la acest aspect. În plus, chiar dacă Orange și SFR și-au

obținut licențele în iulie 2001, acestea nu și-ar fi lansat serviciile UMTS decât la aproximativ doi ani după ce Bouygues Télécom și-a obținut licența, întârziere de care Bouygues Télécom ar fi putut profita. În final, pretinsul efect negativ asupra imaginii de marcă a societății Bouygues Télécom, cauzat ca urmare a neparticipării acesteia la prima invitație de depunere a candidaturilor, nu ar putea fi imputat autorităților franceze, ci ar rezulta din alegerile strategice ale societății în cauză.

75 Apoi, chiar dacă se admite existența unui anumit avantaj aparent, acesta ar fi mai mult decât compensat din două puncte de vedere. Pe de o parte, taxa anuală proporțională cu cifra de afaceri prevăzută de noile modalități de calculare a redevențelor ar permite chiar luarea în considerare a situației diferite în timp a operatorilor. Pe de altă parte, orice avantaj eventual nu ar fi rezultatul unei decizii a autorităților naționale, ci al riscului asumat de Orange și SFR cu ocazia primei invitații de depunere a candidaturilor, întrucât la acea dată nimic nu permitea să se prevadă, în special, modificarea ulterioară a redevențelor.

76 În al doilea rând, Comisia susține că împrejurarea că măsura adoptată de autoritățile franceze ar fi avut un impact asupra concurenței nu afectează cu nimic analiza acesteia, întrucât măsurile de reglementare a unui sector economic au ca obiect declarat tocmai să acționeze asupra concurenței, iar în speță măsura criticată a avut efecte pozitive în această privință.

77 În ceea ce privește dificultățile serioase care ar fi justificat inițierea procedurii oficiale, Comisia arată că nu obiecția care face obiectul prezentului litigiu ridica dificultăți, ci numai alte măsuri menționate în plângere, care au determinat-o să inițieze procedura prevăzută la articolul 88 alineatul (2) CE.

78 Republica Franceză arată că, atunci când autoritatea competentă (ART) eliberează o licență UMTS, aceasta exercită o activitate de reglementare a pieței telecomunicațiilor

și nu acționează ca un actor economic, iar redevența impusă pentru această licență nu reprezintă un preț. Aceasta evidențiază că modificarea redevențelor impuse societăților Orange și SFR a fost efectuată în conformitate cu principiul nediscriminării prevăzut de Directiva 97/13, în scopul de a asigura un tratament egal al tuturor operatorilor, și că aceasta era justificată de natura și structura sistemului. Scrisorile autorităților franceze din 22 februarie 2001 s-ar fi limitat să precizeze că se va respecta principiul egalității între operatori. Cele două invitații succesive de depunere a candidaturilor, complementare una alteia, ar fi avut ca obiectiv atribuirea unor licențe echivalente, precizându-se că Orange și SFR ar fi putut să își retragă ofertele și apoi să renunțe la licențele lor și că organizarea unei noi proceduri de depunere a candidaturilor ar fi întârziat comercializarea serviciilor UMTS, în detrimentul respectării termenelor stabilite de Directiva 97/13.

79 Republica Franceză susține că modificarea redevențelor impuse societăților Orange și SFR nu a conferit vreun avantaj acestor operatori, întrucât posibilitatea pe care au avut-o aceștia de a pătrunde pe piața serviciilor UMTS mai devreme a rezultat din atribuirea licențelor lor la finalizarea primei proceduri de depunere a candidaturilor, și nu din modificarea menționată. În plus, Bouygues Télécom, care a ales să nu participe la această primă procedură, ar fi fost în măsură să compenseze pretinsul avantaj al concurenților săi. În această privință, reclamantele nu ar fi demonstrat că blocurile de frecvență atribuite nu ar fi fost echivalente și Bouygues Télécom, care dispunea deja de locațiile necesare pentru introducerea tehnologiei UMTS, ar fi putut profita de întârzierea înregistrată de Orange și SFR, dacă nu ar fi făcut alegerea strategică a unei soluții alternative tehnologiei UMTS.

80 Orange susține că modificarea redevențelor nu a avut un caracter selectiv. Autoritățile franceze ar fi fost obligate, în vederea respectării principiului nediscriminării menționat de Directiva 97/13, să alinieze condițiile primei invitații de depunere a candidaturilor la cele ale procedurii suplimentare, Orange, SFR și Bouygues Télécom aflându-se în situații comparabile în calitate de operatori care doresc să obțină licențe identice. Aceste autorități ar fi acționat în calitate de autoritate de reglementare a pieței emergente UMTS, în scopul de a permite dezvoltarea unei piețe deplin concurențiale, în conformitate cu obiectivele Directivei 97/13.

81 Modificarea redevențelor nu ar fi conferit vreun avantaj societăților Orange și SFR. Orange arată că ar fi putut să își retragă candidatura până la 31 mai 2001 și că s-a abținut să o facă întrucât avea garanția că autoritățile franceze vor respecta principiul echității. Pretinsul avantaj temporal nu ar fi fost demonstrat având în vedere că Orange și SFR și-au lansat serviciile UMTS la mai mult de doi ani după ce Bouygues Télécom și-a obținut licența. În plus, Bouygues Télécom, care nu ar fi mizat pe tehnologia UMTS, ar fi fost în măsură să se poziționeze pe piață aproape în același timp cu concurenții săi.

82 SFR arată că soluția aleasă de autoritățile franceze, de a nu anula prima invitație de depunere a candidaturilor, ci de a organiza o a doua invitație, a permis tuturor operatorilor interesați să își depună ofertele și societății Bouygues Télécom să obțină o licență în schimbul unei redevențe care o satisfăcea. În plus, întrucât în total, pentru cele patru licențe oferite, și-au prezentat candidaturile trei operatori, aceștia ar fi fost asigurați că vor obține o licență. Orange și SFR nu ar fi beneficiat de niciun avantaj. Dimpotrivă, Bouygues Télécom ar fi obținut un avantaj ca urmare a candidaturii sale ulterioare, în raport cu evoluțiile tehnologice în special.

83 În plus, autoritățile franceze nu dispuneau în mod irevocabil de partea de creanță la care au renunțat. Orange și SFR și-ar fi putut retrage candidatura până la 31 mai 2001 și puteau apoi să renunțe oricând la beneficiul autorizației de ocupare a spectrului de frecvențe aflat în domeniul public și să înceteze plata redevenței corespunzătoare. Pe de altă parte, dacă autoritățile franceze ar fi menținut redevențele inițiale solicitate de la societățile Orange și SFR, într-un cuantum de aproape opt ori mai mare decât cel al redevențelor de care a beneficiat Bouygues Télécom, acest operator ar fi profitat de un avantaj selectiv.

Aprecierea Tribunalului

84 Obiectul litigiului este de a ști dacă prin modificarea redevențelor datorate de Orange și SFR pentru licențele UMTS, autoritățile franceze au acordat acestor doi operatori

un avantaj care constituie ajutor de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE. Într-adevăr, decizia atacată a ajuns la concluzia că din modificarea respectivă nu a rezultat niciun avantaj pentru Orange și SFR și că, întrucât nu era astfel întrunită una dintre condițiile cumulative care caracterizează noțiunea de ajutor de stat în sensul articolului 87 alineatul (1) CE, măsura criticată nu cuprindea niciun element de ajutor de stat, în sensul acestei dispoziții.

85 Reclamantele invocă, în esență, două argumente de natură diferită. Pe de o parte, acestea susțin că măsura criticată implică un avantaj selectiv, în special de ordin temporal, acordat fără o contraprestație, întrucât autoritățile franceze au renunțat să perceapă ceea ce pentru Orange și SFR era o sarcină normală, corespunzând valorii de piață a licențelor. Pe de altă parte, reclamantele susțin că modificarea redevenței în litigiu nu putea fi justificată de principiul nediscriminării, întrucât aceasta prezenta, dimpotrivă, un caracter discriminatoriu față de Bouygues Télécom.

86 Din punct de vedere procedural, reclamantele mai arată totodată că plângerea pe care au adresat-o Comisiei ridica dificultăți serioase și că, prin urmare, instituția respectivă ar fi trebuit să inițieze, după o primă examinare, procedura menționată la articolul 88 alineatul (3) CE, în temeiul căruia, în cazul în care această instituție apreciază că un proiect de ajutor nu este compatibil cu piața comună, în conformitate cu dispozițiile articolului 87 CE, aceasta inițiază fără întârziere procedura prevăzută de articolul 88 alineatul (2) CE.

87 În cadrul procedurii prevăzute la articolul 88 CE se impune să se distingă, pe de o parte, faza preliminară a examinării ajutoarelor, instituită prin articolul 88 alineatul (3) CE, al cărei obiect este numai acela de a permite Comisiei să își formeze o primă opinie cu privire la compatibilitatea parțială sau totală a ajutorului respectiv și, pe de altă parte, faza procedurii oficiale de investigare, prevăzută la articolul 88 alineatul (2) CE, care este destinată să permită Comisiei să dețină informații complete cu privire la toate datele cauzei (Hotărârea Curții din 19 mai 1993, Cook/Comisia,

C-198/91, Rec., p. I-2487, punctul 22, Hotărârea Curții din 15 iunie 1993, Matra/Comisia, C-225/91, Rec., p. I-3203, punctul 16, și Hotărârea Comisia/Sytraval și Brink's France, citată anterior, punctul 38).

88 Faza preliminară de examinare instituită de articolul 88 alineatul (3) CE urmărește doar să îi acorde Comisiei o perioadă de reflecție și de investigare suficientă pentru a-i permite să își formeze o primă opinie cu privire la proiectele de ajutor notificate pentru a concluziona, fără a fi necesară o evaluare detaliată, că acestea sunt compatibile cu tratatul sau, dimpotrivă, pentru a constata că în această privință conținutul proiectelor respective suscită îndoieli (Hotărârea Curții din 15 februarie 2001, Austria/Comisia, C-99/98, Rec., p. I-1101, punctele 53 și 54).

89 Faza procedurii oficiale de investigare, prevăzută la articolul 88 alineatul (2) CE, care permite Comisiei să fie complet informată cu privire la toate datele cauzei înainte de a lua o decizie, devine indispensabilă atunci când Comisia întâmpină dificultăți serioase în aprecierea faptului dacă un ajutor este compatibil cu piața comună (Hotărârea Curții Matra/Comisia, citată anterior, punctul 33).

90 Prin urmare, Comisia nu se poate limita la faza preliminară de examinare prevăzută la articolul 88 alineatul (3) CE pentru a lua o decizie de a nu formula obiecții în privința unui ajutor decât dacă, la finalul acestei examinări, poate dobândi convingerea că proiectul respectiv este compatibil cu tratatul.

91 În schimb, dacă această primă examinare a condus Comisia la o convingere contrară sau chiar nu a permis înlăturarea tuturor dificultăților ridicate de aprecierea compatibilității acestui ajutor cu piața comună, Comisia are obligația de a obține toate avizele necesare și de a iniția în acest scop procedura oficială de investigare prevăzută la articolul 88 alineatul (2) CE (Hotărârea Curții din 20 martie

1984, Germania/Comisia, 84/82, Rec., p. 1451, punctul 13, Hotărârea Curții Cook/Comisia, citată anterior, punctul 29, Hotărârea Curții Matra/Comisia, citată anterior, punctul 33, și Hotărârea Curții Comisia/Sytraval și Brink's France, citată anterior, punctul 39).

92 Întrucât decizia atacată a fost adoptată fără inițierea fazei procedurii oficiale de investigare, Comisia nu putea adopta în mod legal decizia respectivă decât dacă prima examinare a plângerii formulate de reclamante nu ridica nicio dificultate serioasă.

93 Astfel, este necesar să se analizeze argumentele expuse de reclamante împotriva deciziei atacate, în lumina existenței unei dificultăți serioase. Într-adevăr, dacă ar exista astfel de dificultăți, decizia ar putea fi anulată numai pentru acest motiv, ca urmare a omisiunii evaluării contradictorii și detaliate prevăzute de tratat, chiar dacă nu ar fi demonstrat că aprecierile efectuate de Comisie cu privire la fond sunt eronate în drept sau în fapt.

94 Se impune să se examineze succesiv problema pretinsei existențe a unui avantaj temporal care constituie ajutor de stat și apoi cea a respectării principiului nediscriminării.

— Cu privire la existența unui avantaj selectiv

95 În decizia atacată, Comisia a considerat că „nu se [demonstrase] că obținerea mai devreme a licenței UMTS a acordat vreun avantaj societăților Orange și SFR, de natură să aducă atingere concurenței, ținând cont de întârzierile acumulate de toți operatorii în instalarea rețelei UMTS" și că „noul sistem de tarifare a licențelor […] [putea] fi considerat mai potrivit pentru a ține cont de situația diferită *ratione*

temporis a operatorilor, în contextul specific al atribuirii licenţelor în Franţa" (considerentul 34 al deciziei atacate).

96 Pentru a demonstra caracterul selectiv al modificării redevenţelor UMTS, reclamantele susţin că aceasta a acordat un avantaj temporal societăţilor Orange şi SFR, ca urmare a anteriorităţii licenţelor lor respective, în detrimentul societăţii Bouygues Télécom, care a plătit un preţ identic pentru o licenţă care nu a intrat în vigoare decât ulterior faţă de licenţele concurentelor sale, ceea ce ar constitui o discriminare a acestui operator.

97 În acest cadru, reclamantele contestă faptul că modificarea în litigiu poate fi analizată ca fiind o măsură justificată de natura şi structura sistemului, ceea ce ar exclude calificarea acesteia ca ajutor de stat (Hotărârea Curţii din 2 iulie 1974, Italia/Comisia, 173/73, Rec., p. 709, punctul 33, Hotărârea Curţii din 26 septembrie 2002, Spania/Comisia, C-351/98, Rec., p. I-8031, punctul 42, şi Hotărârea Curţii din 14 aprilie 2005, AEM şi AEM Torino, C-128/03 şi C-129/03, Rec., p. I-2861, punctul 39). Din punctul de vedere al reclamantelor, atribuirea licenţelor de telefonie mobilă nu ar constitui o activitate pur de reglementare, ci o activitate economică.

98 În această privinţă, reclamantele arată că licenţele UMTS au o valoare de piaţă şi că autorităţile naţionale, atunci când procedează la atribuirea acestor licenţe, acţionează ca un operator economic care urmăreşte să obţină cel mai bun preţ pentru a valorifica din punct de vedere economic gestionarea spectrului de frecvenţe aflat în domeniul public. Acestea adaugă că acest preţ fusese acceptat de Orange şi SFR în schimbul dreptului de utilizare consimţit în privinţa domeniului public. În consecinţă, prin reducerea în mod semnificativ a cuantumului ce trebuia plătit ca redevenţă, aşa cum fusese iniţial stabilit, autorităţile naţionale, abandonând astfel o parte însemnată a creanţei pe care o deţineau asupra celor doi operatori în cauză, ar fi realizat un transfer de resurse de stat în beneficiul acestora.

99 Din dosar reiese că redevența inițială fusese stabilită la suma de 4,954593 miliarde euro, această sumă urmând a fi achitată în tranșe în cursul perioadei de valabilitate a licenței și că redevența, astfel cum rezultă din modificarea contestată, cuprinde din acel moment o primă componentă în valoare de 619 209 795,27 euro, achitată la data de 30 septembrie a anului în care a fost eliberată autorizația sau la momentul eliberării, dacă aceasta intervine ulterior datei de 30 septembrie, și o a doua componentă, achitată anual înainte de 30 iunie a anului în curs, pentru utilizarea frecvențelor din anul respectiv și calculată ca procentaj din cifra de afaceri realizată prin utilizarea frecvențelor respective (a se vedea punctele 11 și 17 de mai sus). O astfel de modificare are drept consecință, cel puțin potențial, o pierdere a resurselor de stat, consimțită în speță de autoritățile naționale.

100 Din Hotărârea Curții din 22 mai 2003, Connect Austria (C-462/99, Rec., p. I-5197, punctul 93), în care erau în discuție redevențele impuse unor operatori care acționau pe diferite piețe ale serviciilor de telecomunicații mobile, reiese că licențele au o valoare economică.

101 În mod asemănător, licențele UMTS, care autorizează desfășurarea activităților economice de prestare de servicii de telefonie mobilă în spectrul de frecvențe și se analizează ca titluri de ocupare sau de utilizare a domeniului public respectiv, au o valoare economică de care administratorul domeniului în cauză trebuie să țină cont atunci când determină cuantumul redevențelor care vor fi datorate de operatorii în cauză.

102 În cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Aéroports de Paris/Comisia (Hotărârea din 12 decembrie 2000, T-128/98, Rec., p. II-3929, punctele 120 și 121), în care erau în discuție punerea la dispoziția companiilor aeriene și a prestatorilor de servicii a unor instalații aeroportuare și redevențele stabilite în acest scop de către reclamantă, în calitate de administrator al domeniului public aeroportuar, Tribunalul a considerat că existența în dreptul național a unui regim de poliție specială pentru domeniul public nu era incompatibilă cu desfășurarea pe domeniul public a activităților de

natură economică și că punerea la dispoziție de către Aéroports de Paris a instalațiilor aeroportuare echivala cu executarea, pe domeniul public, a unor prestații de natură economică și făcea parte din activitatea economică a acestuia.

103 Sesizată pe calea recursului, Curtea a statuat că punerea la dispoziția companiilor aeriene și a diferiților prestatori de servicii a unor instalații aeroportuare, în schimbul plății unei redevențe al cărei nivel este stabilit în mod liber de Aéroports de Paris, reprezintă o activitate de natură economică (Hotărârea Curții din 24 octombrie 2002, Aéroports de Paris/Comisia, C-82/01 P, Rec., p. I-9297, punctul 78).

104 Exercitarea atribuțiilor de autoritate publică nu exclude, așadar, luarea în considerare a datelor de ordin economic în cadrul gestionării patrimoniale a unei resurse publice limitate precum radiofrecvențele care alcătuiesc spectrul de frecvențe aflat în domeniul public, asupra căruia se poate acorda un drept de acces sau un drept de utilizare. Astfel, statele membre dețin în același timp rolul de autoritate de reglementare a telecomunicațiilor și rolul de administrator al patrimoniului public pe care îl constituie spectrul de frecvențe.

105 În această privință, argumentele prezentate în ședință de Comisie, potrivit cărora bunurile în cauză nu au o valoare de piață, deoarece nu există un echivalent al acestora care să se afle în gestionarea unui administrator privat, nu ar fi suficiente pentru a exclude ipoteza că aceste bunuri pot constitui o resursă de stat.

106 Cu toate acestea, chiar dacă, ținând cont de valoarea economică a licențelor, trebuie să se recunoască în favoarea reclamantelor că, în speță, autoritățile naționale au renunțat la resurse de stat într-o proporție semnificativă, pe de o parte, această concluzie trebuie nuanțată în privința creanței în discuție și, pe de altă parte, această pierdere de resurse nu constituie în mod necesar un ajutor de stat, ca urmare a naturii și structurii sistemului.

107 În ceea ce privește creanța statului asupra societăților Orange și SFR, la care acesta a renunțat, contrar susținerilor reclamantelor, creanța respectivă nu era certă. Într-adevăr, pe de o parte, în cadrul procedurii aferente primei invitații de depunere a candidaturilor, acești doi operatori și-ar fi putut retrage candidatura până la 31 mai 2001 dacă nu li s-ar fi dat asigurări că li se va aplica un tratament egal în raport cu ceilalți operatori (a se vedea scrisorile din 22 februarie 2001 menționate la punctul 14 de mai sus) și, pe de altă parte, ar fi fost oricând posibil pentru acești operatori să renunțe la beneficiul licenței lor și, în consecință, să înceteze plata redevenței, mai ales dacă se considerau victimele unei inegalități de tratament în raport cu Bouygues Télécom.

108 În plus, reglementarea comunitară a serviciilor de telecomunicații, astfel cum este stabilită prin Directiva 97/13 și prin Decizia nr. 128/1999, se bazează pe egalitatea de tratament între operatori cu privire la atribuirea de licențe, precum și la stabilirea redevențelor eventuale și acordă statelor membre posibilitatea de a alege procedura de acordare a licențelor, cu condiția să fie respectate principiile liberei concurențe și egalității de tratament. Astfel, dacă statele membre pot recurge la licitații publice, acestea pot opta totodată, ca în cazul de față, pentru o procedură de selecție comparativă, esențial fiind ca operatorilor să li se aplice același tratament, în special în privința redevențelor.

109 În acest sens, solicitată să interpreteze articolul 11 alineatul (2) din Directiva 97/13 referitor la redevențe, Curtea a subliniat în Hotărârea Connect Austria, citată anterior (punctul 90), că redevențele impuse diferiților operatori trebuie să fie echivalente din punct de vedere economic. Pe de altă parte, după ce a arătat că stabilirea cuantumului redevențelor implică aprecieri complexe de natură economică și că, prin urmare, autoritățile naționale nu ar putea fi obligate să respecte în această privință criterii rigide, în măsura în care respectă limitele care decurg din dreptul comunitar, Curtea a precizat că instanța de trimitere trebuia să verifice valoarea economică a licențelor în cauză ținând cont în special de importanța diferitelor benzi de frecvență atribuite, de momentul în care fiecare dintre operatorii respectivi a pătruns pe piață și de importanța posibilității de a prezenta o ofertă completă a sistemelor de telecomunicații mobile (punctele 92 și 93).

110 Prin urmare, chiar dacă dreptul de a utiliza spectrul de frecvenţe acordat operatorilor are o valoare economică, cuantumul ce trebuie plătit cu titlu de redevenţă nu poate reprezenta un ajutor de stat decât dacă, atunci când toţi ceilalţi parametri sunt identici, există o diferenţă între preţul plătit de fiecare dintre operatorii în cauză, amintindu-se că, potrivit Curţii, momentul care trebuie luat în considerare este momentul pătrunderii pe piaţă din punctul de vedere al fiecăruia dintre operatori (Hotărârea Connect Austria, citată anterior, punctul 93). În schimb, în cazul în care autorităţile naţionale decid, în mod general, că licenţele vor fi acordate cu titlu gratuit sau după finalizarea unor licitaţii publice sau chiar pe baza unui tarif uniform, nu există niciun element de ajutor, din moment ce aceste modalităţi se aplică în mod identic tuturor operatorilor în cauză.

111 În consecinţă, împrejurarea că statul a putut renunţa la resurse şi că din reducerea redevenţelor a putut rezulta un avantaj pentru beneficiari nu este suficientă pentru a caracteriza existenţa unui ajutor de stat incompatibil cu piaţa comună, ţinând cont de specificitatea dreptului comunitar al telecomunicaţiilor în raport cu dreptul comun în domeniul ajutorului de stat. Într-adevăr, renunţarea la creanţa în discuţie în prezenta cauză era inevitabilă ca urmare a structurii sistemului, în plus faţă de constatarea, menţionată la punctul 107 de mai sus, că această creanţă nu era certă.

112 Prin urmare, împrejurarea, a cărei verosimilitate nu este necesar să fie analizată de către Tribunal, că Orange şi SFR ar fi fost în măsură să plătească redevenţele iniţiale, mai mult, că acestea ar fi considerat că redevenţele respective corespundeau preţului just al licenţelor, nu este relevantă, ţinând cont de natura şi structura sistemului Directivei 97/13 şi al Deciziei nr. 128/1999.

113 Cu toate acestea, este necesar să se constate, după cum arată reclamantele, că există o diferenţă obiectivă între situaţia societăţilor Orange şi SFR şi cea a societăţii Bouygues Télécom în ceea ce priveşte momentul în care le-au fost atribuite licenţele respective. S-a stabilit că licenţele societăţilor Orange şi SFR le-au fost atribuite fiecăreia prin două ordine din 18 iulie 2001 şi că Bouygues Télécom şi-a obţinut licenţa în temeiul ordinului din 3 decembrie 2002. La o primă analiză, nu este lipsit

de pertinență argumentul reclamantelor potrivit căruia anterioritatea licențelor societăților Orange și SFR, de un an și jumătate, a putut genera un avantaj pentru concurentele societății Bouygues Télécom.

114 Într-adevăr, un avantaj poate rezulta atât ca urmare a unui preț mai mic stabilit pentru un bun cu o valoare identică, cât și ca urmare a unui preț identic stabilit pentru un bun cu o valoare mai redusă.

115 Cu toate acestea, în speță, ar reieși că persoanele interesate nu au beneficiat de acest avantaj potențial.

116 Din dosar reiese că Orange și SFR, confruntate cu probleme privind tehnologia UMTS și cu un context economic puțin favorabil dezvoltării acestei tehnologii, au înregistrat întârzieri în lansarea serviciilor lor, care nu s-a putut realiza decât la mijlocul anului 2004 în ceea ce privește SFR și la sfârșitul anului 2004 în ceea ce privește Orange, respectiv la mai mult de doi ani după ce Bouygues Télécom și-a obținut propria licență. Se impune să se constate că, în mod concret, concurentele societății Bouygues Télécom nu au putut profita de avantajul temporal care constă în anterioritatea licențelor acestora pentru lansarea serviciilor lor UMTS înainte ca acordarea licenței către Bouygues Télécom să îi permită acesteia să își lanseze propriile servicii. Întârzierea înregistrată de societățile Orange și SFR a avut astfel drept efect neutralizarea avantajului temporal al celor doi operatori.

117 În plus, deși reclamantele susțin că Orange și SFR, ca urmare a anteriorității licențelor lor, au putut să aleagă blocuri de frecvență mai avantajoase și să dispună de posibilitatea de a construi rețele continue, de a extinde domeniul și de a diminua riscul bruiajelor, precum și de a facilita acorduri între operatori la frontiere, acestea nu însoțesc afirmațiile respective de niciun element de fapt menit să le probeze.

118 Reclamantele mai arată totodată că Orange și SFR au putut să dobândească cele mai bune locații, să beneficieze de o imagine de operator inovator în detrimentul societății Bouygues Télécom și să câștige cote de piață fără a se confrunta cu o concurență veritabilă.

119 În primul rând, în ceea ce privește pretinsa dobândire a locațiilor, reclamantele arată că, atunci când Bouygues Télécom a obținut autorizațiile de a emite, Orange și SFR dispuneau deja de numeroase autorizații, concentrate în principalele orașe franceze. Chiar dacă s-ar presupune că aceste susțineri sunt corecte, se impune să se arate că, ținând cont de diferențele semnificative între acești operatori și Bouygues Télécom, din punctul de vedere al strategiilor economice și comerciale și al alegerilor tehnologice și, în consecință, al abordării pieței, pare dificil să se deducă din aceste susțineri concluzii utile cu privire la atingerea potențială adusă concurenței. În orice caz, reclamantele nu demonstrează că, în momentul în care Bouygues Télécom și-a obținut licența, cele mai bune locații fuseseră dobândite, nici că aceasta nu ar fi putut obține autorizații de implantare sau chiar că ar fi suferit, din acest motiv, constrângeri speciale în alegerea locațiilor necesare pentru dezvoltarea serviciilor sale.

120 În al doilea rând, în ceea ce privește argumentul potrivit căruia obținerea unei licențe mai devreme de către concurentele societății Bouygues Télécom ar fi putut dăuna imaginii de marcă a acesteia din urmă, se impune să se constate că un astfel de efect nu a fost dovedit. În plus, intervenientele subliniază, fără a fi contrazise, că Bouygues Télécom, într-o primă etapă, a ales să mizeze pe o tehnologie alternativă tehnologiei UMTS și a amânat lansarea serviciilor sale UMTS în așteptarea unei versiuni îmbunătățite a sistemului. În raport cu astfel de diferențe între operatori în privința alegerilor strategice, impactul datei de eliberare a licențelor asupra imaginii de marcă a întreprinderilor în cauză nu poate constitui o diferență semnificativă între situațiile lor respective.

121 În al treilea rând, dacă reclamantele susțin că Orange și SFR au putut dobândi cote de piață fără a se confrunta cu o concurență veritabilă, această afirmație nu este

probată. La urma urmelor, argumentul reclamantelor nu este convingător, ținând cont de strategia specifică adoptată de Bouygues Télécom pe piața UMTS, cu privire la care nu se contestă faptul că se distinge de cea a celorlalți doi operatori în cauză în prezentul litigiu.

122 Ar reieși, așadar, că, la data deciziei atacate, Comisia era în măsură să constate că Orange și SFR nu obținuseră efectiv niciun profit ca urmare a avantajului temporal pe care îl reprezenta anterioritatea licențelor acestora. În consecință, Comisia a putut considera că Orange și SFR nu au dispus în mod efectiv de un avantaj concurențial în detrimentul societății Bouygues Télécom.

123 În orice caz, avantajul acordat în mod virtual societăților Orange și SFR era singurul mijloc de a evita adoptarea, prin încălcarea Directivei 97/13, a unei măsuri care, luând în considerare diferența semnificativă între cele două regimuri de redevență concepute în mod succesiv de autoritățile naționale, ar fi fost discriminatorie în detrimentul acestor doi operatori, în condițiile în care, pe de o parte, la data modificării în litigiu, ca urmare a întârzierii înregistrate de Orange și SFR în introducerea serviciilor lor UMTS, niciun operator nu era prezent pe piață, după cum s-a constatat anterior, iar pe de altă parte, caracteristicile licențelor celor trei operatori concurenți sunt identice.

124 Cu privire la acest ultim punct, într-adevăr, reclamantele nu dovedesc că licențele UMTS acordate celor trei operatori ar prezenta diferențe din punctul de vedere al caracteristicilor lor intrinsece și s-a constatat mai înainte că anterioritatea atribuirii licențelor pentru Orange și SFR nu a avut, în speță, un efect defavorabil asupra Bouygues Télécom.

125 După cum a arătat într-adevăr Comisia, susținută de intervenientе, caracteristicile diferitelor loturi de frecvențe atribuite sunt echivalente, astfel cum reiese din anunțul, depus la dosar de către reclamante, referitor la modalitățile și condițiile de atribuire

a autorizațiilor pentru introducerea în Franța metropolitană a tehnologiei UMTS, anexat la decizia adoptată de ART în 28 iulie 2000. De altfel, nu se contestă faptul că echipamentul disponibil funcționează în toate benzile de frecvență. În plus, împrejurarea, menționată de reclamante, că Orange și SFR ar fi putut constitui blocuri de frecvență comune cu filialele acestora din străinătate este lipsită de relevanță, întrucât Bouygues Télécom nu are astfel de filiale.

126 Din cele de mai sus rezultă că pretinsul avantaj temporal nu a fost probat și că această apreciere nu reprezintă o dificultate serioasă, care ar fi impus Comisiei să inițieze procedura oficială de investigare a pretinsului ajutor.

— Cu privire la principiul nediscriminării

127 În decizia atacată, Comisia a considerat că, prin măsura de aliniere a redevențelor în litigiu, „autoritățile franceze s-au limitat să respecte articolul 11 alineatul (2) din Directiva 97/13, care impune ca redevențele să aibă un caracter nediscriminatoriu” și că acestea „s-au limitat să aplice o obligație care decurge din dreptul comunitar” (considerentul 28 al deciziei atacate), și anume respectarea principiului nediscriminării.

128 Reclamantele consideră că, pentru a asigura un tratament nediscriminatoriu al operatorilor, autoritățile franceze ar fi trebuit să mențină condițiile, în special pe cele de tarifare, în baza cărora li s-au acordat licențele respective societăților Orange și SFR, din moment ce aceste două invitații succesive de depunere a candidaturilor reprezentau proceduri distincte. Reclamantele invocă în această privință regulile

aplicabile în domeniul achizițiilor publice, în special principiul intangibilității criteriilor de selecție sau a condițiilor de atribuire, și arată că autoritățile naționale ar fi trebuit să anuleze prima procedură de invitație de depunere a candidaturilor și să reinițieze selecția de la început dacă considerau imposibilă menținerea condițiilor deja convenite cu operatorii selecționați în primă fază.

129 Potrivit unei jurisprudențe constante, o discriminare constă în aplicarea unor reguli diferite unor situații comparabile sau în aplicarea aceleiași reguli unor situații diferite (a se vedea mai ales Hotărârea Curții din 14 februarie 1995, Schumacker, C-279/93, Rec., p. I-225, punctul 30, și Hotărârea Curții din 13 februarie 1996, Gillespie și alții, C-342/93, Rec., p. I-475, punctul 16).

130 Din dosar reiese că, la finalizarea celor două proceduri de depunere a candidaturilor descrise la punctele 11-22 de mai sus, societăților Orange, SFR și Bouygues Télécom le-au fost acordate licențele respective, în cazul primelor două societăți, în temeiul ordinelor din 18 iulie 2001 și în cazul celei de a treia, în temeiul unui ordin din 3 decembrie 2002.

131 Spre deosebire de concurentele sale, Orange și SFR, Bouygues Télécom, întrucât nu și-a depus candidatura cu ocazia primei invitații de depunere a candidaturilor, din cauza cuantumului redevenței, a suportat un risc de a nu-și putea introduce sau de a nu-și putea introduce decât cu întârziere serviciile UMTS, risc care îi putea aduce prejudicii din punct de vedere concurențial în comparație cu acești doi operatori.

132 Această diferență obiectivă de situație care rezultă din faptul că Orange și SFR au dat curs primei invitații de depunere a candidaturilor, iar Bouygues Télécom celei de a doua invitații, trebuie corelată cu condițiile identice care le-au fost acordate în final. Astfel, decizia atacată are ca efect acordarea în favoarea a două întreprinderi,

care, depunându-şi imediat candidatura, nu şi-au asumat acelaşi risc ca Bouygues Télécom, a beneficiului condiţiilor mai favorabile care i-au fost acordate acesteia din urmă în cadrul unei proceduri la care primele două întreprinderi nu au participat.

133 Eventuala discriminare a cărei victimă ar fi fost astfel Bouygues Télécom trebuie analizată în raport cu cadrul procesual în cauză pentru a determina obligaţiile care le reveneau autorităţilor naţionale în speţă.

134 Se impune să se observe că, în pofida modalităţilor de organizare materială, procedura de atribuire a licenţelor UMTS, iniţiată în cursul lunii iulie 2000 de către autorităţile franceze, a reprezentat în realitate o procedură unică prin care se urmărea atribuirea a patru licenţe pentru introducerea sistemului UMTS în Franţa (a se vedea punctul 11 de mai sus). Caracterul parţial lipsit de succes al primei invitaţii de depunere a candidaturilor a determinat iniţierea unei invitaţii suplimentare la mai puţin de şase luni după acordarea primelor două licenţe (a se vedea punctele 15 şi 16 de mai sus) pentru a asigura o concurenţă efectivă pe piaţa emergentă şi pentru a permite acordarea celorlalte două licenţe, cele două invitaţii de depunere a candidaturilor fiind concepute şi desfăşurându-se în mod identic din punct de vedere formal (publicitate, calendar…).

135 În această privinţă, trebuie respinsă ca inoperantă argumentarea reclamantelor întemeiată pe reguli de procedură aplicabile în domeniul achiziţiilor publice şi al concesiunilor, care însă nu sunt aplicabile în speţă. În ceea ce priveşte principiul intangibilităţii criteriilor de selecţie sau a condiţiilor de atribuire, invocat de reclamante, acesta nu figurează nici în Directiva 97/13 şi nici în vreo altă dispoziţie aplicabilă din dreptul comunitar. Dimpotrivă, Directiva 97/13 prevede, la articolul 8 alineatul (4), că statele membre pot modifica condiţiile care însoţesc o licenţă individuală în cazuri obiectiv justificate şi în mod proporţional.

136 În contextul unei operaţii de selecţie unică, chiar dacă organizată în mai multe faze, precum în speţă, principiul nediscriminării trebuie, aşadar, aplicat luând în considerare global cele două invitaţii de depunere a candidaturilor.

137 În acest context, o altă soluție decât cea reținută de autoritățile naționale nu ar fi permis să se asigure în mod mai satisfăcător egalitatea de tratament între cei trei operatori în cauză.

138 Într-adevăr, în împrejurările speței, reiese că autoritățile naționale dispuneau în definitiv de trei posibilități după ce constataseră că prima invitație de depunere a candidaturilor nu a permis selecționarea unui număr suficient de operatori pentru a se putea asigura în mod efectiv concurența în acel sector.

139 Potrivit unei prime opțiuni, aceste autorități ar fi declarat că prima invitație de depunere a candidaturilor a fost lipsită de succes și ar fi reluat întreaga procedură de la început, stabilind redevența potrivit reglementărilor corespunzătoare regimului modificat.

140 Reiese totuși că această soluție ar fi fost nerelevantă în ceea ce privește rezultatul procedurii, din moment ce, în fapt, aceiași operatori, respectiv Orange, SFR și Bouygues Télécom, ar fi fost oricum singurii candidați și acestora li s-ar fi acordat, in fine, licențe identice, în esență, cu cele pe care le-au obținut în mod efectiv.

141 În schimb, această opțiune ar fi prezentat cel puțin un inconvenient în raport cu dreptul comunitar al telecomunicațiilor. Într-adevăr, aceasta ar fi cauzat o întârziere în lansarea serviciilor respective, lansare stabilită prin Decizia nr. 128/1999 cel mai târziu pentru data de 1 ianuarie 2002 (a se vedea punctul 8 de mai sus), întârziere subliniată de Comisie în decizia atacată, care ar fi fost direct imputabilă autorităților franceze.

142 În consecință, deși respectarea egalității de tratament ar fi putut fi asigurată și prin această primă opțiune, Republica Franceză și-ar fi asumat riscul de a întârzia punerea în aplicare a dispozițiilor comunitare în cauză și, prin urmare, riscul de a nu își îndeplini obligațiile în această privință.

143 Potrivit unei a doua opțiuni, autoritățile naționale ar fi continuat procedura, lansând o a doua invitație de depunere a candidaturilor, însă, spre deosebire de soluția aleasă în realitate, fără a alinia redevențele impuse societăților Orange și SFR cu redevența impusă societății Bouygues Télécom.

144 Într-un asemenea caz, Orange și SFR ar fi fost tratate diferit față de Bouygues Télécom, prin încălcarea principiului nediscriminării, ținând cont de valoarea egală a licențelor și de faptul că, la data modificării redevenței, niciun operator nu era prezent pe piață. În plus, o astfel de soluție nu ar fi corespuns elementelor de stabilire a redevențelor indicate de Curte în Hotărârea Connect Austria, citată anterior (a se vedea punctul 109 de mai sus).

145 Dacă autoritățile franceze ar fi menținut regimul inițial de redevențe pentru Orange și SFR, ar fi existat riscul încălcării cerințelor privind nediscriminarea și proporționalitatea impuse de Directiva 97/13, din cauza inegalității de tratament și a disproporției, care se traduce printr-un raport de aproximativ 1 la 8, potrivit susținerilor necontrazise ale SFR, între regimul inițial și regimul modificat. O astfel de diferență în cuantumul redevențelor datorate ar fi reprezentat o situație discriminatorie în beneficiul societății Bouygues Télécom și în detrimentul celorlalți doi operatori.

146 În plus, într-un astfel de caz, cei doi operatori selecționați inițial ar fi putut renunța la beneficiul licenței lor, ceea ce ar fi obligat autoritățile franceze, pentru a garanta o concurență efectivă în sectorul avut în vedere, să lanseze o a treia invitație de depunere a candidaturilor, determinând astfel o întârziere în lansarea serviciilor respective.

147 Potrivit unei a treia opțiuni, autoritățile naționale ar fi lansat o a doua invitație de depunere a candidaturilor, impunând condiții, mai ales financiare, revizuite în mod mai favorabil, și ar fi modificat retroactiv condițiile menționate în ceea ce privește licențele acordate.

148 Această soluție, reținută în speță, a permis să se asigure egalitatea de tratament între cei trei operatori, singurii care și-au depus candidatura în acest cadru procedural global, în contextul amintit anterior al licențelor identice și al unei piețe emergente, pe care, la data modificării redevenței, nu pătrunsese niciun operator. Varianta aleasă de autoritățile naționale a permis totodată Republicii Franceze să evite întârzierile în lansarea serviciilor UMTS prevăzută de Directiva 97/13.

149 Se impune să se arate totodată că o aliniere a condițiilor financiare de acordare a licențelor fără efect retroactiv, de la data acordării acestora, cum s-a decis în speță, ci doar de la data modificării redevențelor în litigiu, nu ar fi condus la un rezultat diferit.

150 Într-adevăr, din dosar reiese că, la data ordinelor de modificare din 3 decembrie 2002, Orange și SFR achitaseră, în conformitate cu eșalonarea plăților prevăzută de reglementarea inițială, o sumă care corespundea, potrivit reglementării modificate, primei componente a redevenței, ce trebuia achitată la momentul eliberării licenței. În ceea ce privește a doua componentă prevăzută de reglementarea modificată, care depinde de cifra de afaceri realizată prin utilizarea frecvențelor, aceasta nu ar fi trebuit plătită decât după lansarea de către operatori a serviciilor lor UMTS, lansare care nu fusese încă inițiată de Orange și SFR la data sus-menționată a ordinelor de modificare a licențelor acestora și a ordinului de atribuire a licenței către Bouygues Télécom.

151 Reiese astfel că modificarea regimului aplicat societăților Orange și SFR în împrejurările speței s-a dovedit a fi neutră pentru cei trei operatori concurenți, iar caracterul retroactiv sau nu al modificării respective nu are nicio relevanță în această privință.

152 În acest context, în decizia atacată, Comisia a putut considera, în pofida atribuirii unor condiții identice câștigătorilor procedurilor diferite de selecție, că noul sistem de redevențe nu era discriminatoriu în detrimentul societății Bouygues Télécom.

153 Egalitatea de tratament între operatori, cerută de Directiva 97/13, impunea, dimpotrivă, în împrejurările speței, alinierea redevențelor datorate de Orange și SFR la cea a societății Bouygues Télécom.

154 Argumentul reclamantelor potrivit căruia modificarea ar fi discriminatorie, deoarece, datorită unei capacități financiare superioare celei a concurenților lor, Orange și SFR ar fi putut să se manifeste cu ocazia primei invitații de depunere a candidaturilor și să li se atribuie o licență, nu repune în discuție aprecierile de mai sus, din moment ce, pe de o parte, atribuirea mai devreme a licențelor nu le-a avantajat în mod efectiv pe acestea și, pe de altă parte, egalitatea de tratament între operatori impunea egalizarea redevențelor.

155 Din cele ce precedă rezultă că modificarea redevenței în litigiu nu a determinat o discriminare în detrimentul societății Bouygues Télécom și că această apreciere nu reprezintă o dificultate serioasă care necesită inițierea procedurii oficiale de investigare a pretinsului ajutor.

156 În aceste condiții, Comisia a putut concluziona în mod legal, fără a considera că există dificultăți serioase, că măsura națională criticată nu include niciun element de ajutor în sensul articolului 87 alineatul (1) CE.

157 Deși în înscrisurile sale referitoare la cauza în care s-a pronunțat Ordonanța Bouygues și Bouygues Télécom/Comisia, citată anterior, Comisia a menționat o complexitate deosebită, această referire nu privea, contrar susținerilor reclamantelor, măsura în discuție în prezenta cauză, ci toate măsurile denunțate în plângere, care viza unsprezece măsuri. La urma urmelor, Comisia, considerând că unele dintre aceste măsuri ridicau dificultăți serioase, a inițiat procedura prevăzută de articolul 88 alineatul (2) CE la 31 ianuarie 2003, pentru anumite măsuri dintre acestea, iar procedura respectivă s-a finalizat prin adoptarea a două decizii, în data de 2 august 2004, privind regimul taxei profesionale aplicat societății France Télécom [C(2004) 3061] și, respectiv, un avans de capital pentru France Télécom din partea statului, în calitate de acționar [C(2004) 3060], care în prezent fac obiectul unor acțiuni în fața Tribunalului (Franța/Comisia, T-425/04, Franța/Comisia, T-427/04, France Télécom/Comisia, T-444/04, Bouygues și Bouygues Télécom, T-450/04, AFORS Télécom/Comisia, T-456/04, și France Télécom/Comisia, T-17/05).

158 Deși reclamantele susțin că, în analizarea măsurii naționale în cauză în prezentul litigiu și contestată în plângerea acestora depusă la 4 octombrie 2002, cu privire la care Comisia a adoptat o poziție prin decizia atacată, din data de 20 iulie 2004, Comisia nu ar fi acționat cu diligență, această susținere, la urma urmelor inoperantă, în plus nici nu a fost probată. Într-adevăr, Comisia dispune de dreptul de a acorda grade de prioritate diferite plângerilor cu care este sesizată (Hotărârea Curții din 4 martie 1999, Ufex și alții/Comisia, C-119/97 P, Rec., p. I-1341, punctul 88).

159 În măsura în care plângerea sus-menționată, care cuprindea aproape 90 de pagini fără anexe, viza unsprezece măsuri în total, trebuie să se considere că, ținând cont de volumul său de muncă și de stabilirea priorităților de examinare, pe care aceasta le determină, era posibil pentru Comisie, care a inițiat procedura prevăzută la articolul 88 alineatul (2) CE după trei luni și jumătate de la depunerea plângerii menționate în ceea ce privește anumite măsuri vizate prin aceasta și care, în consecință, a analizat

parțial plângerea acordând prioritate chiar măsurilor care ridicau dificultăți serioase, să amâne analizarea măsurii, care nu ridica dificultăți serioase din punctul său de vedere, fără a i se putea reproșa o lipsă de diligență în această privință.

160 În aceste împrejurări, perioada de un an, zece luni și cincisprezece zile care s-a înregistrat între depunerea plângerii și decizia atacată nu denotă o lipsă de diligență din partea Comisiei.

161 Luând în considerare toate cele de mai sus, acțiunea trebuie respinsă, fără a fi necesar ca Tribunalul să analizeze celelalte criterii stabilite de articolul 87 alineatul (1) CE, din moment ce nu este îndeplinită una dintre condițiile cumulative necesare pentru calificarea unui ajutor de stat.

Cu privire la cheltuielile de judecată

162 În temeiul articolului 87 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Tribunalului, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât reclamantele au căzut în pretenții, se impune ca acestea să fie obligate în solidar la plata cheltuielilor de judecată ale Comisiei, precum și ale celor ale societăților Orange și SFR, interveniente în susținerea Comisiei, în afara propriilor cheltuieli de judecată.

163 Republica Franceză suportă propriile cheltuieli de judecată în conformitate cu articolul 87 alineatul (4) primul paragraf din Regulamentul de procedură.

Pentru aceste motive,

TRIBUNALUL (Camera a patra)

declară și hotărăște:

1) Respinge acțiunea.

2) Obligă Bouygues SA și Bouygues Télécom SA să suporte în solidar propriile cheltuieli de judecată, pe cele ale Comisiei, precum și pe cele ale Orange France SA și ale Société française du radiotéléphone — SFR.

3) Republica Franceză suportă propriile cheltuieli de judecată.

Legal Wiszniewska-Białecka Moavero Milanesi

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, la 4 iulie 2007.

Grefier Președinte

E. Coulon H. Legal